



**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Această carte a fost tradusă cu sprijinul
financiar al Centrului pentru Carte și Lectură
al Ministerului Culturii din Italia.



CENTRO
PER IL LIBRO
E LA LETTURA

MATTEO STRUKUL
CIMITIRUL
DIN
VENETIA,

Traducere din italiană și note de
OANA SĂLIȘTEANU

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ștefania Nalbant
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Marilena Brinzan
DTP: Corina Roncea, Veronica Dinu

Tipărit la Artprint

MATTEO STRUKUL

IL CIMITERO DI VENEZIA

Copyright © 2022 Newton Compton Editori srl

This edition published in agreement with the Proprietor through

MalaTesta Literary Agency, Milan.

All rights reserved.

© HUMANITAS, 2023, pentru prezenta versiune în limba română

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

STRUKUL, MATTEO

Cimitirul din Veneția / Matteo Strukul; trad. din italiană și note

de Oana Sălișteanu. – București: Humanitas Fiction, 2023

ISBN 978-606-097-248-8

I. Sălișteanu-Cristea, Oana (trad.; note)

821.131.1

EDITURA HUMANITAS FICTION

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723.684.194

Silviei
Regiunii mele iubite, Veneto

„Își privi viața și i se păru cumplită; își privi sufletul și i se păru înfricoșător. Și totuși deasupra acelei vieți și acelu suflet se iveau zori de blândețe.“

Victor Hugo, *Mizerabilii*

„Adevăratul talent este întotdeauna binevoitor și candid, deschis, nicidecum împopoțonat, iar vorba sa de duh mângâie inteligența și nu are niciodată drept țintă amorul propriu.“

Honoré de Balzac, *Iluzii pierdute*

„Cu înfățișarea sa spectrală, purtând tricorn și veșminte de modă veche, ca o nălucă uscățivă și încovoiată a îndepărtatului *ancien régime*, Chevalier trezea o amintire îndepărtată.“

Joseph Conrad, *Dueliștii*

„Lumea întreagă ar fi trebuit să-i binecuvânteze memoria, dacă nu ar fi exagerat cu o virtute anume. Dar simțul dreptății a făcut din el un tâlhar și un asasin.“

Heinrich von Kleist, *Michael Kohlhaas*

1
Sante

Toată noaptea fusese o vreme căinoasă.

Sante era în picioare în barcă. Împingea înaintea vâsla cea lungă.

Cerul începea să se coloreze în trandafiriu. Aurora se oglindea peste lagună de parcă ar fi fost calota moale a unei uriașe meduze care se odihnea sub pântecul lichid al Veneției. Până nu cu multe zile în urmă, acea întinsă oglindă străvezie fusese o singură lespede de gheață. Nu era prima dată când se întâmpla acest lucru. Bătrânii povesteau că, odată, venețienii au fost nevoiți să spargă gheața pentru a putea din nou să se deplaseze pe apă. Iar acum, din sloiurile abundente ale zilelor precedente, formate când stratul înghețat s-a acoperit de vinișoare întunecate începând să se spargă, nu mai rămâneau decât niște țăndări de gheață plutitoare, ale căror contururi schimbătoare se asemănau cu cele ale unor fantome.

Era încă un frig năprasnic, deși temperatura mai urcase. Rio dei Mendicanti¹ părea o lungă panglică vânăată. Un hoinar,

1. Rio dei Mendicanti – „Canalul Cerșetorilor“ – este un canal al Veneției în apropierea impunătoarei clădiri a Palatului Ca' Rezzonico, despărțind două cartiere importante (numite în venețiană *sestieri*): Castello și Cannaregio. Marele pictor Giovanni Antonio Canal,

zgribulit într-o veche dulamă neagră, despre care, după cât era de uzată, se putea bănuși că fusese roasă de molii bucată cu bucată, mergea împleticit pe un mal al canalului. Ținea în mână un felinar care se clătina aruncând o lumină slabă. Sante nu îi dădu importanță. Nu era, firește, un lucru ieșit din comun să vezi un sărăntoc într-un loc ca acela.

Clădiri întunecate de locuințe înghesuite pe mai multe caturi și cocioabe dărăpănate ce dădeau spre chei se cățarau spre cer, de parcă bieții oameni se osteniseră să le construiască adăugând etaj peste etaj în încercarea lor disperată de a atinge mâinile lui Dumnezeu, și astfel să obțină de la El un semn de milostivire sau de iertare, de care însă nu avuseseră niciodată parte. Și nu ar fi avut cine știe ce vină, sfâșiați cum erau și de foame, și de sărăcie, cele două târfe surori gata să înhațe pe oricine.

Rufele erau întinse la uscat, iar lenjurile și hainele, descusute și pline de petice, erau pălmuite de vântul înghețat care le sălta ca pe niște zdrențe țepene ce aparținuseră unui cerc al osândiților.

Pe măsură ce luntrea înainta pe apă, o lumină febrilă începea să se răspândească în jur, iar aurora ceda astfel locul freamătului bolnav al zorilor. Câte o sfoară de fum ieșea de prin hornuri. Mica ambarcațiune neagră înainta cu o lentoare exasperantă, dar Sante nu avea chef să vâslească mai viguros. Se încheia o noapte în care nu dormise, ci privise doar grinzile putrezite ale tavanului, în timp ce fruntea i se acoperea de o sudoare rece. Teama că nu va avea ce pune

cunoscut sub numele de Canaletto (1697–1768), îl ilustrează cu o bogăție de detalii în cel puțin două pânze, expuse una la Gemäldegalerie din Dresda, și alta în muzeul adăpostit acum de Palatul Ca' Rezzonico. În ediția în limba română, optăm pentru menținerea toponimiei originale, pentru a înlesni cititorului identificarea facilă a locurilor reale din itinerariul imaginat de autor.

pe masă îl făcuse să nu închidă un ochi toată noaptea. Iar mușcătura foamei avusese grijă de tot restul.

În fine, își întoarse privirea către fațada grandioasă a bisericii San Lazzaro și către Ospedale dei Mendicanti, lăsându-le să treacă încet pe lângă el.

De mai multă vreme îl urmărea gândul de a renunța la locuința sa din cartierul Castello. Era din păcate zona cea mai rău-famată a Veneției, iar cu trecerea anilor devenise cloaca unui oraș care parcă își dorea cu ardoare propria moarte și scufundarea sa dintr-o clipă în alta.

Petrecerile fără măsură, carnavalul care părea să nu se mai sfârșească, viciile și corupția care se cuibăriseră printre acele străduțe pe unde pe zi ce trece înfloreau casele de întâlniri dubioase și bordelurile: toate erau semnul unei curse contra cronometru spre o definitivă disoluție.

Gândul i se întoarse la aspirațiile sale legitime de a se muta de acolo, care însă se ciocneau în mod fatal de prețurile exorbitante ale locuințelor. Unul ca el, care era un simplu căldărar, nu avea nici o posibilitate de a-și vedea îndeplinite astfel de speranțe. Ci trebuia să se mulțumească doar cu maghernița în care locuia împreună cu soția și cei trei fii. Scoase un oftat.

La un moment dat, în timp ce tot vâslea fără tragere de inimă, cu mintea plină de griji și de gânduri, simți cum barca se izbea de ceva solid. Ciocnirea nu fusese prea dură, dar, luat prin surprindere și cufundat în gândurile lui, fu pe punctul de a-și pierde echilibrul și de a se trezi în apă.

Cu o mișcare bine cântărită a pieptului și deplasându-și centrul de greutate, reuși să se mențină în picioare, în timp ce privirea îi alunecă, aproape instinctiv, pe suprafața apei. Cu toate că lumina spectrală a zorilor limpezi oarecum spațiul din jurul său, nu pricepu pe loc ce se întâmplase.

La început, desluși numai o ciudată încâlceală de alge negre. După care, privind mai bine, își dădu seama că nu era deloc vorba de ceea ce crezuse. În fața lui, din apă, ieșeau la suprafață niște plete bogate. Iar când trupul se răsuci, zări un chip palid, atât de alb, de parcă cineva l-ar fi golit de sânge în întregime. Un chip stins care, cu câtva timp în urmă, trebuie să fi fost foarte frumos. Dar care acum îi dădu fiori, pentru că purta cu sine suflul morții.

Sante rămase cu gura căscată și un urlat mut i se sufocă în gâtlej.

După care, făcându-și curaj, întinse brațele, în căutarea întregului trup. Degetele sale îi atinseră gâtul și apoi se strânsă în jurul umerilor.

Când trase spre sine cadavrul, în încercarea de a-l ridica în barcă, văzu ceva ce îl tulbură peste măsură.

Pentru că femeia aceea nu era pur și simplu moartă. Ci, cu o furie sălbatică, se părea că cineva îi despicasă pieptul și îi smulsese inima.

Canaletto

Privi ce îi ieșise. Și nu îi displăcea câtuși de puțin. Simțea că acea tehnică de lucru, pe care o șlefuiă tot mai mult, avea să-i permită să surprindă Veneția dintr-o perspectivă și într-o lumină cu totul nouă. Nu era doar o simplă vedută¹, nu doar înghețarea momentului pe pânză, ci mai degrabă repropunerea ca motiv plastic a unui crâmpei din oraș, transfigurat într-un joc al perspectivelor și al unghiurilor, care celebră grandoarea Serenissimei².

Antonio Canal rămase să cerceteze îndelung detaliile picturii sale. Interpretase spațiul într-o manieră liberă, cu toate că reproducerea acestuia era, așa cum își dorea, o atentă

1. Veduta, de la verbul *vedere* („a vedea“) este un termen tehnic în istoria artei, desemnând acel tip de reprezentare foarte amănunțită, ca o vedere, ca o ilustrată, a peisajului urban sau natural surprins în cele mai mici și realiste detalii. De aici, denumirea de vedutism a curentului artistic înflorit în Veneția și Flandra secolului XVIII. Veduțiști celebri au fost Giovanni Paolo Pannini (activ la Roma) și în special venețienii Canaletto, Bernardo Bellotto și Francesco Guardi.

2. Serenissima („Cea Preasenină“) este supranumele istoric al glorioasei Republici Venețiene, cu o mai lungă istorie și dominație în Mediterana față de celelalte trei mari republici maritime ale Peninsulei Italice (Genova, Pisa, Amalfi).

reconsiderare a realității. Se lăsase în voia unor tușe groase, intense, încărcate de culoare, dar și atras de clarobscur, astfel încât să îi asigure lucrării un evident efect dramatic.

Firește că binevoitorii crezuseră că se dezisese de teatru, ba mai mult, că fusese dat afară. Dar nu așa stăteau lucrurile. Chiar și numai gândul că pictezi Veneția, dar dorești să o separi de teatru nu putea fi decât un act de trădare. Și pe cât era de adevărat că alesese să întrerupă pentru o vreme lucrul la scenografiile pentru Alessandro Scarlatti, tot pe atât de netăgăduit era faptul că studia o modalitate de a pune cât mai bine în valoare, prin desenele sale, noua operă a lui Antonio Vivaldi, *Încrederea înșelată și răzbunată*.

Dar nimic făcut public deocamdată, era mai bine așa, dat fiind ritmul aproape revoluționar al lucrării marelui muzician, însă iubirea lui pentru teatru nu putea fi pusă la îndoială. Surâse. De când pânzele sale deveniseră cele mai solicitate din toată Veneția, mai toți se dădeau experți în artă și emiteau sentințe atotștiutoare pe marginea operelor sale. Cu atât mai bine! Comenzile urmau să crească, și aceasta era perspectiva de care avea nevoie: puțin, dar sigur.

Dar firește că notele de plată nu se achită singure. Și nu era vorba doar de pensule, cleiuri, substanțe pentru tratarea pânzei, culori și materiale. Era vorba despre lentilele pentru camera optică, ca să începem doar cu acestea. Iar dacă se dorea un lucru bine făcut, prețurile urcau până la cer. Și mai era și casa. Și un nou etaj pentru atelier. Vechea lui locuință nu îl mai mulțumea, și atunci se hotărâse să cumpere un mic palat în cartierul Castello. Costase o avere și, după ce îl achiziționase, rămăsese fără un sfanț. Ca să nu mai punem la socoteală faptul că luna următoare a trebuit să refacă în întregime acoperișul. Din fericire a apărut acea nouă comandă, grație diligențelor prietenului său Alessandro

Marchesini¹, pictor veronez care îi purta o adâncă stimă și care recomandase vedutele sale unui înstărit negustor din Lucca, Stefano Conti.

Unde mai pui că, spre a face o bună impresie comitenților săi și pentru a căpăta noi comenzi de opere, era musai să se prezinte în veșminte cât mai alese. Și apoi mai erau și slugile, chiar dacă nu avea cine ce știe ce cărduri de ajutoare care să se îngrijească de tot ce avea nevoie, ci doar o bucătăreasă, o fată în casă și un servitor. Însă și ei trebuiau plătiți! Una peste alta, simplu nu era nicicum. Dar munca nu îl speria câtuși de puțin, ba, ca să spunem lucrurilor pe nume până la capăt, se simțea cu desăvârșire cufundat în ceea ce făcea, în acea încercare deloc bănuită la început de a oferi ochiului omenesc un chip cu totul nou de a privi Veneția, sau, mai degrabă, de a o vedea pentru întâia oară așa cum era ea cu adevărat, deși sublimată prin culoare și lumină.

În orice caz, elementul cel mai convingător din pânza pe care o pictase la comanda lui Stefano Conti era claritatea difuză ce lumina apele Canalului Grande, făcându-le să scânteieze într-un verde strălucitor. Iar apoi, din nou, razele poposind pe fațadele palatelor, în mod special acea sclipire din Fondaco dei Tedeschi, clară și deslușită în partea stângă a lucrării, menită să contracareze în mod ideal puțul bine luminat din Erbaria care, prin forma sa pătrată, despărțea Palatul Camerlenghi de Fabbriche Nuove, ambele rămase în umbră. Construisese acea armonie de clarobscururi pornind de la un desen în creion, reluându-l apoi în peniță și cerneală brună și captând în fine și Ponte di Rialto din partea

1. Alessandro Marchesini este un personaj real, cunoscut în cercurile artistice ale Italiei de Nord (Verona, Bologna, Veneția) din prima jumătate a secolului XVIII ca pictor de inspirație barocă, iar faptul că l-a recomandat pe tânărul Canaletto negustorului și colecționarului lucchez Stefano Conti este atestat printr-o scrisoare din 1725.

ce dădea spre Fondaco dei Tedeschi, în urma folosirii repetate a camerei optice.

Cu ajutorul unui mic orificiu și al unei lentile, reușea să obțină imaginea unui peisaj, vederea asupra unui colț de clădire, de piață, de piațetă sau de canal, imprimată pe o oglindă bine șlefuită pe care o calchia apoi pe o foaie de hârtie transparentă. Îi plăcea să utilizeze acest instrument pentru a trasa perfect contururile clădirilor și locurilor. Însă nu se limita la a reproduce același peisaj, întrucât, multiplicând mereu perspectiva și dilatând așadar spațiile, prin folosirea îndrăzneț a culorii și a clarobscurului el reinventa continuu realitatea, iar pânzele sale oglindeau nici mai mult, nici mai puțin viziunea sa asupra unui oraș unic în lume.

Suspină. De la ferestrele mari ale clădirii sale privea cum cădea neaua, cu fulgi mici. Din pricina cerului plumburiu, acea după-amiază devenise de fapt seară, iar gerul din zilele precedente părea să nu se mai domolească. Antonio se apropie de măsuța cu picioare arcuite ca un iatagan și se repezi la o ceașcă de ciocolată caldă pe care i-o pregătise Flora, bucătăreasa lui. El îi aflase rețeta acasă la Tomaso Albinoni, care era foarte priceput în materie. Compozitorul fusese atât de amabil, încât îi trimisese instrucțiunile într-o scrisoare de invitație la premiera noii sale opere. Încercările inițiale nu ieșiseră chiar perfect, dar acum iată rezultatul: o băutură ieșită din comun, caldă, cremoasă, învăluitoare.

Sorbitul acesteia, cu ochii la fulgii albi de nea ce cădeau din cer, avea savoarea unei plăceri neîngăduite.

Stătea așadar să se încălzească, ținându-și mâinile strânse în jurul frumoasei cești din porțelan de Meissen, închizând ochii și savurând aroma dulce-amăruie a ciocolatei în timp ce se apropia de șemineu, când Alvis, slujitorul său, se anunță la ușă. Intră în atelier imediat ce Antonio îi dădu permisiunea.

Dacă Alvisе venise să îl deranjeze în timp ce se dedica profesiunii sale, însemna că se întâmplase ceva cu adevărat grav.

Și chiar așa și era, de vreme ce Alvisе era palid, fața îi era schimonosită, buzele subțiri și închise ca într-o singură tăietură roșie.

— Stăpâne, zise el plin de sfială.

— Ce e, Alvisе?

— Știți... începu șovăitor slujitorul.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Antonio, în timp ce Alvisе îi întindea un bilet.

Foaia de hârtie era pecetluită cu sigiliul Republicii Sere-nissime: leul înaripat al Sfântului Marcu.

— Asta ce să însemne?

— Stăpâne, de unde să știu eu? răspunse Alvisе. Dar ceea ce știu e că la poartă vă așteaptă căpitanul zbirilor¹.

— De ce? Ce vrea?

— A zis că trebuie să vă conducă la Palatul Dogilor.

Fără să mai zăbovească, Antonio își luă iute mantaua lungă pe care o lăsase pe spătarul unui scaun și tricornul negru. Avea încălțări zdravene în picioare și într-o clipită ajunse la ușă.

Coborî prima rampă de scări, apoi încă una, și în cele din urmă ieși în curte.

Acolo, de sub tricorn, văzu cum căpitanul zbirilor îl străfulgeră cu privirea lui chiorășă.

— Domnule Antonio Canal, cunoscut și sub numele de Canaletto, vă rog să mă urmați, zise el laconic.

1. *Sbirri* ca termen istoric îi desemna în italiană pe membrii gărzii armate răspunzători de ordinea publică, sens prezent și în româna veacurilor trecute. În ambele limbi s-a dezvoltat apoi și sensul peiorativ, mult mai răspândit.

Cuprins

1. Sante	9
2. Canaletto	13
3. Camera de tortură	19
4. Discuția	29
5. Ochi	38
6. Isaac Liebermann	41
7. Păreră unui erou	47
8. Surpriza	53
9. O iscoadă	58
10. „Veneției triumfătoare“	62
11. Murano	68
12. Durere	74
13. Mășți	81
14. Secrete	86
15. Raportul	93
16. <i>Moeche</i>	98
17. Frica	104
18. Pactul	110
19. Piața San Giacomo di Rialto	114
20. Cele două femei	120
21. Irlandezul	124
22. Fanatism	134
23. Charlotte	142
24. Mărturisiri	149

25. Un gentilom englez	154
26. Cei cinci	162
27. În încăperile puterii	166
28. Obsesie	172
29. Nocturnă	176
30. Atracție	179
31. O zi complicată	185
32. Țiganul	192
33. Sticlă	196
34. Întâlnire	200
35. Ghetoul	204
36. Răufăcători	210
37. Examinarea	217
38. Decizii	223
39. Justificări	227
40. Cimitirul din Veneția	232
41. Sângele	238
42. Simbol	242
43. Întrebări	250
44. Neliniști nocturne	254
45. Disparații	260
46. Din nou, de la capăt	264
47. Căință	268
48. Căutând o soluție	274
49. Convingându-l pe doge	278
50. Sekhmet	283
51. Printre măști și oase	288
52. Acțiune	291
53. Inimi și pistoale	295
54. Reglarea conturilor	299
55. Sfârșitul jocului	304
56. Petrecerea	312
57. Veneția	317
58. Făgăduința	320
<i>Nota autorului</i>	323
<i>Mulțumiri</i>	329